Guiding av en gruppe russere -Audhild Schanche 24.09. 1998

På vegne av skoltene i Neiden ønsker jeg dere hjertelig velkommen til Skoltebyen.

Arkeologiske utgravninger fra området viser at skoltene har vært i Sør-Varanger og på Kola i minst 3000 år. Disse funnene og andre beskrivelser dokumenterer at skoltene hadde alle rettigheter til land og vann og alle andre ressurser i området lenge før området ble norsk territorium og kolonisert.

I en uavbrutt linje har skoltene eller østsamene, som de også har blitt kalt, bodd her i flere tusen år. Området var i tidligere tid skoltenes sommerboplass, men ble fra 1826 etterhvert Neiden skoltenes helårsboplass.

Før 1826 hadde skoltene råderett over hele Sør-Varanger og store deler av Kola. Neiden skoltens landområde var på over 2700 mål og strakte seg fra Kjøøya i Varangerfjorden til Inaresjøen.

Grensesettingen og de statlige overgrep førte til at Pasvik skoltene ble forvist fra Norge og Neiden skoltene endte tilslutt med et lite reservat som i dag kalles for Skoltebyen.

Den kalde krigen førte til at skoltene på russisk side ble drevet bort fra sine næringsområder på Kola under krigen. Skoltene som tidligere bodde i Pasvik- og Suenjell sii`daen bor i dag på Neiden skoltenes tidligere sii`da område i Nord-Finland.

Skoltebyen som ligger foran dere er i denne sammenheng en UNIK kultur landskap både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Det finnes knapt et annet område i hele Norden, kanskje i hele Europa, som har en slik kulturell kontinuitet.

Skoltebyen, laksefisket i elva, kastenotfisket og St. Georgs kapell har vært sterke symboler som har preget skoltenes identitet. Særlig har den ortodokse religionen og St. Georgs kapell hatt stor betydning for oss. Kapellet er fortsatt et sterkt og viktig symbol for kulturen, noe den årlige gudstjenesten siste søndag i august er en manifestasjon for.

Neiden dalen eller Njauddâm, som betyr Mårdalen på skoltisk har i århundrer vært skoltenes sommerboplass. Skoltebyen har også i dag en stor betydning for skoltenes identitet, og er fortsatt Neiden skoltenes kjerneområde. For oss er dette området av spesiell stor verdi, og en fremtidig bruk av Skoltebyen er for oss helt avgjørende, særlig i det identitetsskapende arbeidet.

Koloniseringen av Sør-Varanger begynte etter 1826, da grensen mot Finland og Russland ble fastlagt, men først etter 1900-tallet ble det fart i den norske koloniseringen. Frem til 1826 var skoltene eller skoltesamene **en** folkegruppe.

Stormaktspolitikk, sosialdarwinisme, kolonisering, den russiske revolusjonen og siste verdenskrig førte til dramatiske endringer for dette kulturfellesskapet. Etter grensesettingen i 1826 ble Neiden sii`daen delt i to. Sii`daens befolkning ble værende på norsk side. Senere ble sii`dane øst for Neiden evakuert og tvangsflyttet til Nellim- og Sevettijärvi området i Nord-Finland og til Lovozero på Kola.

Dette førte til en meget vanskelig livssituasjon for skoltene. Skoltene lever i dag adskilt og spredt i nasjonalstatene Russland, Finland og Norge. Fredningsprosessen av Skoltebyen har i den senere tid vært med på å sette ekstra fokus på skoltenes situasjon.

I fredningspremissene ble man enige om at fredningen av Skoltebyen skulle gå hånd i hånd med planene om et kultur- og museumsanlegg i tilknytning til Skoltebyen.

Oppbygging av et nasjonalt kultursenter-/ museum kan derfor bli et viktig bidrag fra statens side for å igangsette en revitalisering av skolte kulturen. Denne revitaliseringen må utvikles i et tett samarbeide med skoltene i Finland og Russland.

Senterets hovedfunksjon blir å gjenreise den skoltiske kulturen i Norge. Dette gjennom å utvikle, formidle og dokumentere skoltenes særpregede kultur, samfunn og historie. Senteret blir helt vesentlig for å bli et identitetsskapende, forskningsmessig, kulturelt- og religiøst møtested for skoltene i Norge, Finland og Russland.

Sametinget har i år lansert at det planlagte kultursenter-/museum for skolte kulturen skal bli samenes Tusenårssted i Norge.

Sametinget i Norge har sendt brev til den Norske Regjering og anmodet om at ”samenes Tusenårssted i Norge” bør tas med i det kommende statsbudsjett. Vi venter derfor spent på dagen statsbudsjettet blir offentliggjort i høst, og om Sametingets anmodningen er tatt til følge, slik at det forannevnte senteret kan bli en realitet innen et par år.

Innlegg av Mikit Ivanowitz ved St Georgs kapell